מה שהבטחתנו [1]השקיפה ממעון קדשך מן השמים וגו׳ אמר רב חסדא [א]אין הכהנים רשאים לכוף קישרי אצבעותיהן עד שיחזרו פניהם מן הצבור א״ר זירא א״ר חסדא [ב]אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הצבור [ג]ואין הכהנים רשאין להתחיל בברכה עד שיכלה דיבור מפי הקורא [ד]ואין הצבור רשאין לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים [ה]ואין הכהנים רשאין להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הצבור ואמר רבי זירא אמר רב חסדא [ו]אין הכהנים רשאין להחזיר פניהם מן הצבור עד שיתחיל שליח צבור בשים שלום [ז]ואינן רשאין לעקור רגליהם ולילך עד שיגמור שליח צבור שים שלום וא״ר זירא אמר רב חסדא [ח]אין הצבור רשאין לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא [ט]ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור [י]ואין המתרגם רשאי להתחיל בתרגום עד שיכלה פסוק מפי הקורא [כ]ואין הקורא רשאי להתחיל בפסוק אחר עד שיכלה תרגום מפי המתרגם אמר רבי תנחום א״ר יהושע בן לוי [ל]המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחילה ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי אין [מ]המפטיר רשאי להפטיר בנביא עד שיגלל ס״ת ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי [נ]אין שליח צבור רשאי להפשיט את התיבה בצבור °מפני כבוד צבור ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי [ס]אין הצבור רשאין לצאת עד שינטל ספר תורה [ע]ויניח במקומו ושמואל אמר עד שיצא ולא פליגי [א]הא דאיכא פיתחא אחרינא הא דליכא פיתחא אחרינא אמר רבא בר אהינא אסברה לי [2]אחרי ה׳ אלהיכם תלכו בזמן שהכהנים מברכים את העם מה הן אומרים אמר ר׳ זירא אמר רב חסדא [3]ברכו ה׳ מלאכיו גבורי כח וגו׳ ברכו ה׳ כל צבאיו משרתיו עושי רצונו ברכו ה׳ כל מעשיו בכל מקומות ממשלתו ברכי נפשי את ה׳ במוספי דשבתא מה הן אומרים אמר רבי אסי [4]שיר המעלות הנה ברכו את ה׳ כל עבדי ה׳ וגו׳ שאו ידיכם קדש וברכו את ה׳ [5]ברוך ה׳ מציון שוכן ירושלים הללויה ולימא נמי [6]יברכך ה׳ מציון דכתיב בההוא ענינא אמר יהודה בריה דר״ש בן פזי מתוך שהתחיל בברכותיו של הקב״ה מסיים בברכותיו של הקב״ה במנחתא דתעניתא מאי אמרי אמר רב אחא בר יעקב [7]אם עונינו ענו בנו ה׳ עשה למען שמך [8]מקוה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ וגו׳ למה תהיה כאיש נדהם כגבור לא יוכל להושיע וגו׳

בנעילה

מה שהבטחתנו. שתקיים על ידינו כדכתיב ואני אברכם (במדבר ו): **לכוף קשרי אצבעותיהם.** שפושטין אצבעותיהם כשמברכין ולאחר שגמרו סוגרין אגרוף שלהם כשאר בני אדם. קשרי אצבע הם החליות שכופפין ופושטין בהם: **אין הקורא.** שליח צבור שקורא כהנים שיחזירו פניהם לברך: **אמן.** של ברכת הודאה: **דיבור.** כהנים: **לעקור רגליהם.** מן הדוכן אלא עומדין כפופין לפני התיבה. יש ללמוד מכאן סדר נשיאות כפים כך הוא עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובא לפני התיבה ומתפלל יהי רצון שתהא ברכה כו׳ כלעיל(ב) ומאריך בה עד שתכלה אמן של הודאה מפי צבור ושליח צבור קורא כהנים אם שנים הם ואם יחיד הוא אינו קורא והוא מחזיר פניו מאליו כדאביי דאמר לעיל (דף לח.) לא׳ אין קורא כהנים (א) וכשכלה דיבור מפי קורא מברך אשר קדשנו כו׳ ואח״כ מתחילין בברכה וכשכלה אמן אחרון מפי צבור הן מחזירין פניהם וכופפין קשריהם אם רוצים ושליח צבור מתחיל שים שלום והכהנים מתפללין רבש״ע עשינו מה שגזרת עלינו כו׳ ומאריכין בה עד שתכלה ברכה מפי שליח צבור ועוקרין רגליהם והולכין להם: **עד שיכלה אמן.** של ברכת התורה. וכל הני משום דתרי קלי לא משתמעי: **עד שגולל ס״ת.** במטפחותיו כדי שלא יהו הגוללים טרודים מלשמוע הפטרה מפי המפטיר: **להפשיט את התיבה בצבור.** כל זמן שהצבור בבהכ״נ. שהיה דרכם להביא ס״ת מבית אחר שמשתמר בו לבית הכנסת ופורסין בגדים נאים סביב התיבה ומניחין אותה בתוכה וכשיוצאין משם ונוטלין ס״ת להוליכו לבית המשתמר בו לא יפשיטו הבגדים מן התיבה בפני הצבור שטורח לצבור לעכב שם עם ס״ת אלא מוליך ס״ת לביתו ומניחו והעם יוצאים אחריו ואח״כ הוא בא ומפשיט את התיבה: **איכא פיתחא אחרינא.** משנטל ס״ת לצאת דרך פתחו הרוצה לצאת בפתח אחר יוצא ואפי׳ לא יצא ס״ת. ליכא פיתחא אחרינא נכון שיצא ס״ת תחילה ולא יצא האדם בפתח לפני ס״ת: **בר אהינא אסברה לי.** חכם שמו בר אהינא אסברה לי הבינני טעמו של דבר: **העם מה הם אומרים.** שיראו מסבירי פנים ומודים לפניו על ברכותיו להראות שהן נוחות להן: **ברכו ה׳ מלאכיו ברכו ה׳ כל צבאיו ברכו ה׳ כל מעשיו.** שלש מקראות הן כנגד ג׳ ברכות: **במוספי דשבתא.** שהוא נשיאת כפים חדש שאינו בחול צריך לחדש את דברי העם: **ברוך ה׳ מציון.** אינו באותו מזמור והיינו דקא פריך ולימא יברכך ה׳ מציון דכתיב בההוא ענינא: **במנחתא דתעניתא.** שנושאין בו כפים מה שאין כן בשאר מנחות משום שכרות כדאמרינן במסכת תענית בפ׳ בתרא (דף כו:):

בהזכרת

עד שיכלה אמן מפי הצבור. פירש ר״י אע״ג דאמרינן בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז.) אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונין ואמר רב חסדא מפי רוב העונין דכל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה מיהו לענין ברכת כהנים כיון דמשום לשמוע הוא לא משתמע כל זמן שעונין דהוו להו תרי קלי קולות העונין וקול כהנים המברכים ולא משתמעי ואי תקשי לדברי הרב א״כ לא ישאו שנים כפיהם דהא אמרינן בפ״ג דמגילה (דף כא:) בתורה אחד קורא ואחד מתרגם וקתני סיפא דאפי׳ שנים בנביא אין קורין וטעמא מפרש בירושלמי דפרק אין עומדין משום שאין שני קולות נכנסין באוזן אחד ואנן אומרים לעיל שנים קורא כהנים אלא מאי אית לך למימר ברכות איידי דחביבי להו יהבו דעתייהו ומשתמעי תרי קלי כדאמר גבי מגילה קראוה שנים יצא גבי אמן נמי יהבי דעתייהו ולישתמע תרי קלי תרין דלא דמו תרי קלי וקורין דבר אחד לתרי קלי שקורין שני דברים כגון אמן והני ברכות כדתנן בפרק ראוהו ב״ד (ר״ה כז:) שופר של ר״ה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב וב׳ חצוצרות מצדדיו שמצות היום בשופר ופריך בגמ׳ (שם כז.) ותרי קלי מי משתמעי והתניא זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע ע״כ היכא דהקולות משונות כגון קול אחד זכור והשני שמור אין האוזן יכולה לשמוע כלל וקול שופר וקול חצוצרות י״ל דאין משונין להכי מסיק התם דמשתמעי איידי דחביבי אי נמי בעי דליסמעי נמי הברכה הני דמאריכין באמן אע״פ שטועין וכל שעה שהן בעצמן עונין אין שומעין קול חבריהם ותפוס לשון אחרון דהא מסיק התם תרי קלי מחד גברא לא משתמעי כגון זכור ושמור מפי הגבורה מתרי גברי משתמעי משמע אפי׳ דומיא דזכור ושמור איידי דחביבי וקול שופר וקול חצוצרות תרי קלין משונין זה מזה דומיא דזכור ושמור ומשתמעי איידי דחביב: **במנחתא** דתעניתא מאי אמרי. אע״ג דפסקינן בפ׳ בשלשה פרקים (תענית ד׳ כו:) כר׳ יוסי דאמר ליכא נשיאות כפים במנחתא דתעניתא משום דשכיח שכרות ואתי לאחלופי בשאר יומי י״ל הכא איירי אליבא דמתני׳ דהתם בעי דקתני ד׳ פעמים ביום אי נמי אפי׳ לר׳ יוסי כדאמר התם מאחר דקי״ל כר׳ יוסי האידנא מ״ט פרסי כהני ידייהו במנחתא דתעניתא כיון דסמוך לשקיעת החמה קפרסי בתפלה כתפלת נעילה דמי: **אם** עונינו ענו בנו. א״ת הני פסוקים דמנחתא מאי הסברת פנים איכא בהו י״ל משום דהיו מתענין על הצרה שלא תבא על הצבור ואמר בפ״ק דתענית (דף יב:) ובפ׳ בתרא דמגילה (דף ל:) דבריבעא בתרא דיומא בעי רחמי דהיינו ממנחה ואילך כדכתיב (עזרא ט) ואני יושב משומם עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברכי ואפרוש כפי אל ה׳ אלקים הלכך התירו למבעי רחמי בעידנא דפרסי ידייהו דעת רצון הוא וענו ציבורא אמן כדמשמע בפ׳ הרואה (ברכות נה:) האי מאן דחזי חלמא ולא ידע מאי חזי ליקו קמי כהני בעידנא דפרסי ידייהו ולימא רבון העולמים חלום חלמתי וכו׳:

בנעילה

עין משפט נר מצוה

נה א מיי׳ פי״ד מהל׳ נשיאות כפים הל׳ ו סמג עשין כ טוש״ע א״ח סימן קכח סעיף טז:
נו ב ג ד ה מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סעיף יח:
נז ו ז מיי׳ שם הלכה ו טוש״ע שם סעיף טז:
נח ח ט מיי׳ פי״ב מהל׳ תפלה הלכה ו סמג עשין כה טוש״ע א״ח סימן קמא סעיף ה:
נט י כ מיי׳ שם הלכה יא סמג שם טוש״ע א״ח סי׳ קמה סעיף א:
ס ל מיי׳ שם הל׳ יג סמג שם טוש״ע א״ח סימן רפב סעיף ה:
סא מ מיי׳ שם סמג שם טוש״ע א״ח סימן קמו סעיף ז וסי׳ רפד סעיף ו:
סב נ טוש״ע א״ח סימן קמט:
סג ס ע מיי׳ פי״ב מהל׳ תפלה הלכה כד סמג עשין כה טוש״ע א״ח סי׳ קמט:

* * *

תוספות שאנץ

אין הכהנים רשאין לכוף קשרי אצבעותיהם. פ״ה שכופפין אותן וכו׳. עד שיכלה אמן מפי הצבור: אין שליח צבור רשאי להפשיט את התיבה בצבור. פ״ה שהיה דרכם להביא ספר תורה מבית אחר שמשתמר לבית הכנסת ופורסין בגדים נאים סביב התיבה ומניחין אותה בתוכה וכשיוצאין משם ונוטלין ספר תורה להוליכו לבית המשתמר לא יפשיטו הבגדים בפני הצבור שטורח הצבור לעכב שם עם ספר תורה אלא מוליך ספר תורה והעם יוצאין אחריו ואחר כך בא ומפשיט התיבה:

מסורת הש״ס

א) [ברי״ף וברא״ש בפרק הקורא את המגילה עומד וכן בטור א״ח סי׳ קמט ליתא להך שתי תיבות ויניח במקומו וכן נראה מפרש״י דהכא ד״ה איכא פיתחא וכו׳ שלא היה גרסתם הכי ועיין בב״י ותמצא פרש״י מבואר על דרך זה], ב) [ע״א].

* * *

תורה אור השלם

1. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבתינו ארץ זבת חלב ודבש: דברים כו טו
2. אחרי יי אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון: דברים יג ה
3. ברכו יי מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו: תהלים קג כ
4. שיר המעלות הנה ברכו את יי כל עבדי יי העמדים בבית יי בלילות: תהלים קלד א
5. ברוך יי מציון שכן ירושלם הללו יה: תהלים קלה כא
6. יברכך יי מציון עשה שמים וארץ: תהלים קלד ג
7. אם עונינו ענו בנו יי עשה למען שמך כי רבו משובתינו לך חטאנו: ירמיהו יד ז
8. מקוה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ וכארח נטה ללון: ירמיהו יד ח

* * *

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה לעקור וכו׳ וכשיכלה הדיבור מפי הקורא מברכים אשר:

* * *

גליון הש״ס

גמ׳ מפני כבוד צבור. מגילה דף כב ע״ב יומא ע ע״א גיטין דף ס ע״ב: